

OP WEG NAAR STUDIESUCCES

Resultaten van het
programma Kansrijk!

A circular logo with the text "DENK GROTER" in a bold, white, sans-serif font, set against a dark purple background.

Samenwerking van Fontys Lerarenopleidingen Tilburg en Sittard en Dienst Onderwijs en Onderzoek, Dienst Studentvoorzieningen, Dienst Marketing en Communicatie en Dienst IT

Colofon

Realisatie	Fontys Hogescholen
Vormgeving	Fontys Dienst Marketing & Communicatie
Uitgave	Januari 2019

INLEIDING

Elk jaar starten veel studenten met enthousiasme aan een lerarenopleiding bij FLOT en FLOS. Helaas vallen velen van hen in het eerste jaar uit omdat het beroep van leraar of de studie niet is wat zij ervan verwachtten. Zij kiezen voor een andere opleiding of stoppen zelfs helemaal met studeren. Naast een hoge uitval is het percentage studenten dat studieovertraging oploopt ook relatief hoog. De redenen waarom studenten terugkomen op hun studiekeuze, uitvallen of langer studeren dan gepland, zijn heel divers en niet altijd negatief van aard, maar hebben wel praktische en psychosociale gevolgen voor de student. Studie-uitval en lage studierendementen zijn in alle opzichten kostbaar voor studenten, de opleidingen en de maatschappij.

Dat was twee jaar geleden het vertrekpunt voor het programma Kansrijk! Fontys Lerarenopleidingen Tilburg (FLOT) en Fontys Lerarenopleidingen Sittard (FLOS) hebben hierin samen met de diensten Onderwijs en Onderzoek (O&O), Studentenvoorzieningen (SV), Marketing en Communicatie (M&C) en Dienst IT gewerkt aan het verbeteren van studiesucces met de focus op onderwijsrendementen. Studiesucces wordt beïnvloed door een groot aantal factoren gerelateerd aan de student zelf, aan docenten én aan de inrichting van het onderwijs. Deze factoren hangen nauw met elkaar samen en zijn niet voor elke student, docent en opleiding hetzelfde. Via onderzoek naar studiesucces weten we echter steeds beter dat, en hoe verschillende maatregelen om studiesucces te bevorderen met elkaar samenhangen. Het programma Kansrijk! heeft zich gericht op die factoren die de inrichting van de leeromgeving betreffen en door de opleiding te beïnvloeden zijn.

De ontwikkelde inzichten zijn in deze publicatie gebundeld. Het eindpunt is nog niet in zicht; het vraagt nog veel gezamenlijke inspanning om de onderwijsrendementen op een voor alle stakeholders acceptabel niveau te krijgen. De opbrengsten van Kansrijk! zijn inmiddels overgedragen aan het programma 'Studiesucces' van Fontys waarin ze worden doorontwikkeld.

Leeswijzer

De publicatie start met een overzicht van de belangrijkste oorzaken van studie-uitval en studieovertraging. Om in te spelen op de oorzaken is vanuit de literatuur evidentie verzameld en geordend in vier ontwerpprincipes die richtinggevend zijn voor de inrichting van de leeromgeving. Bij elk ontwerpprincipes volgt theoretische achtergrond en zijn enkele interventies beschreven die door FLOT en FLOS worden uitgevoerd. Aan het einde van deze publicatie zijn drie instrumenten opgenomen die ingezet kunnen worden om meer grip te krijgen op studiesucces.

Els van Zijl (Dienst O&O), Nienke Meulenbroeks (Dienst O&O) en Jannie de Hek (FLOT).

Met medewerking van Rosan Bosma, Mariëlle Daemen, Monique Schoenmakers, Jacintha Melenhorst, Hanneke de Laat (allen FLOT), Anne-Marie Jansen (FLOS), Hans Slaghuis (Dienst IT) en vele andere medewerkers.

OORZAKEN VAN STUDIE-UITVAL EN VERTRAGING

Waarom vallen studenten uit? Waarom doen sommige studenten ongewild langer dan nominaal over hun studie? Als studenten uitvallen of sterk vertragen is er vaak een combinatie van factoren in het spel. De oorzaken zijn samengevat in de tabel gevolgd door een korte toelichting.

Belangrijkste oorzaken studie-uitval en studievertraging (Kappe, 2017)

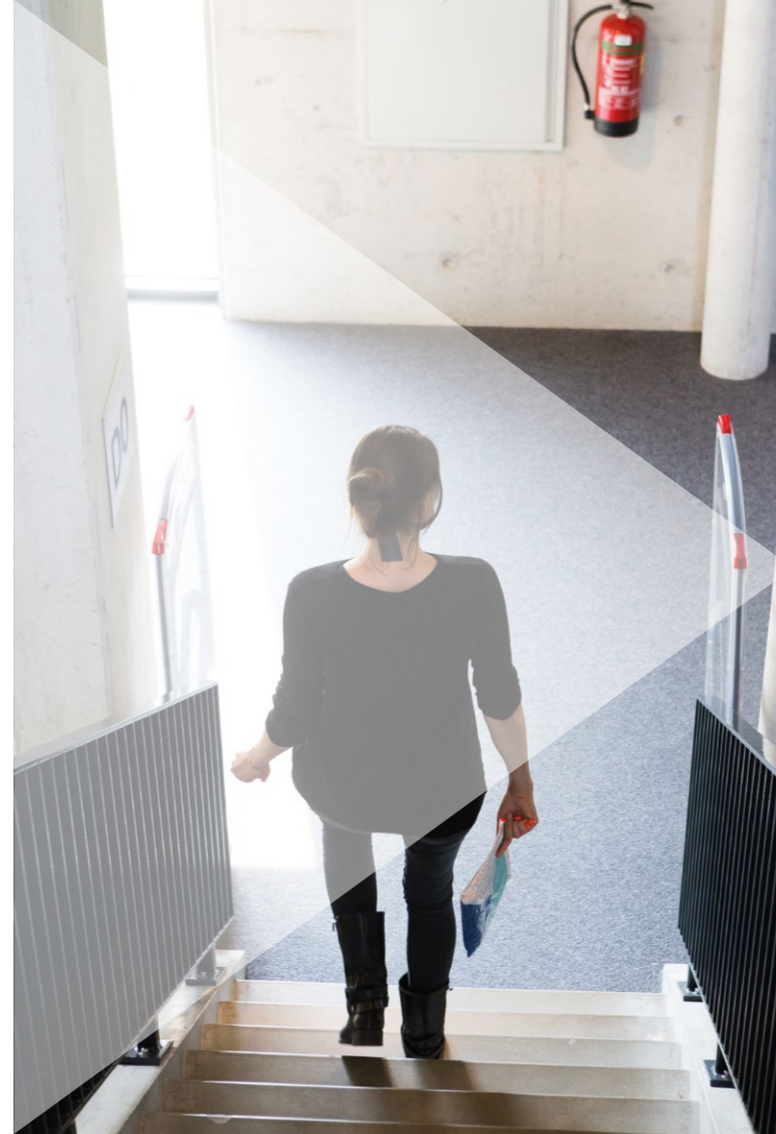
Studie-uitval	Studievertraging
Mismatch verwachtingen <ul style="list-style-type: none"> • interesses en waarden van de opleiding • zwaarte van de opleiding • vormgeving van de opleiding Lage initiële verwachtingen over eigen succes	Emotionele of psychosociale aanpassing
Aansluiting niet optimaal	
Gebrek aan motivatie	Gebrek aan motivatie
Gebrek aan sociale integratie	Gebrek aan sociale en academische integratie
Concurrerende verplichtingen en activiteiten	Concurrerende verplichtingen en activiteiten
	Onvoldoende academische vaardigheden en andere struikelblokken

Verwachtingen

Als studenten in de eerste fase van hun studie uitvallen zijn vaak de verwachtingen ten aanzien van de opleiding niet uitgekomen (ResearchNed, 2016). Ook verwachtingen ten aanzien van het beroep spelen een belangrijke rol (Meens, 2018). Als studenten starten met lage verwachtingen over hun eigen studiesucces heeft ook dat invloed op studie-uitval (ResearchNed, 2016).

Aansluiting

Belangrijke redenen van studenten om de studie te staken, zijn de wijze waarop het onderwijs wordt vormgegeven en de zwaarte van de studie. Ook als studenten de juiste keuze hebben gemaakt, lijken zij in de eerste 100 dagen te moeten wennen aan de manier waarop het onderwijs is vormgegeven. De cultuur, mate van vrijheid, hoeveelheid lesstof, lesprogrammering, gevraagde studievaardigheden enz. zijn anders dan in het vo of mbo (van Berkel, 2012).

Motivatie

Bij een gebrek aan motivatie kan het gaan om gebrek aan interesse, gebrek aan het zien van de relevantie of doel en de wijze waarop het onderwijs wordt verzorgd (Kappe 2017). De 'Self Determination Theory' (SDT) van Deci en Ryan (2000) gaat ervan uit dat niet alleen de mate van motivatie een belangrijke rol speelt, maar ook de soort motivatie. De leeropbrengst gaat omhoog als iemand meer intrinsiek gemotiveerd is om een bepaalde taak uit te voeren in plaats van extrinsiek gemotiveerd. Bij intrinsieke motivatie vindt zelfregulatie of zelfsturing heel bewust plaats. Er zijn drie basisbehoeften die intrinsieke motivatie bevorderen:

- Competentie: Voelen studenten zich competent om iets te kunnen leren en uitgedaagd om aan de slag te gaan?
- Autonomie: Ervaren studenten vrijheid om een activiteit naar eigen inzicht uit te voeren en invloed te hebben op wat ze doen?
- Relatie: Voelen studenten zich verbonden met de ander en de omgeving en krijgen ze sociale steun en vertrouwen?

Sociale en academische integratie

Tinto (1993; 2012) deed uitgebreid onderzoek naar de mate waarin de sociale en academische integratie van studenten hun studiesucces vergroot. Met sociale integratie wordt bedoeld de mate waarin de student deel uitmaakt van het sociale netwerk in de studieomgeving. Academische integratie verwijst naar het formele en informele contact met docenten, peers, etc. Studenten die zich betrokken en thuis voelen in de opleiding vallen minder vaak uit en stromen vlotter door de opleiding. Motivatie en de mate waarin studenten geïntegreerd zijn in hun studie hangen sterk met elkaar samen, zo concludeert Meens in haar promotieonderzoek (2018).

Concurrerende verplichtingen en activiteiten

Er is een directe relatie tussen de tijd die studenten aan hun studie besteden en hoeveel ze leren. Als studenten meer tijd aan hun studie besteden halen ze sneller het gewenste niveau en kunnen ze een hoger niveau bereiken. De combinatie van studie en andere activiteiten zoals een (bij)baan, vrijwilligerswerk of zorg voor familie dragen regelmatig bij aan studievertraging (Van Ingen, 2015)

Emotionele of psychosociale aanpassing

Omgaan met onbekende (onduidelijke) eisen en stressfactoren die gepaard gaan met de overgang van vooropleiding naar het hoger onderwijs en psychische problemen die zich tijdens de studie voordoen, kunnen bijdragen aan studie-uitval en studievertraging. Een bijkomend probleem is dat studenten het moeilijk vinden om hulp te zoeken voor hun problemen (Verouden, Vonk & Meijman, 2010).

Academische vaardigheden en andere struikelblokken

Studenten die in de loop van de studie niet de vaardigheden hebben kunnen ontwikkelen die later in de studie nodig zijn, lopen de kans op een aanzienlijke studievertraging.

Literatuur:

- Kappe, F. (2017). *Studiesucces: verbinden als stap voorwaarts: Een oplossingsrichting op basis van een synthese van literatuur en eigen praktijkonderzoeken*. Lectorale rede. Amsterdam: Hogeschool InHolland.
- Meens, E. (2018). *Motivation: Individual differences in students' educational choices and study succes*. Proefschrift. Tilburg: Tilburg University.

- ResearchNed (2016). *Monitor Beleidsmaatregelen 2015: Studiekeuze, studiegedrag en leengedrag in relatie tot beleidsmaatregelen in het hoger onderwijs*. Nijmegen: ResearchNed Nijmegen.
- Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, (1), 54–67.
- Tinto, V. (1993). *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition (2nd edition)*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tinto, V. (2012). *Completing college: rethinking institutional action*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Van Berkel, H., Jansen, E. & Bax, A (2012). *Studiesucces bevorderen; het kan en is niet moeilijk: Bewezen rendementsverbeteringen in het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Van Ingen, J.A. (2015). *Inholland Aansluitonderzoek: Een reflectie van eerstejaars studenten op hun studiekeuze en hun eerste 100 dagen studeren bij Inholland*. Geraadpleegd op 10 januari 2017 van <https://insite.inholland.nl/informatievoorziening/Informatie/>.
- Verouden N., Vonk, P. & Meijman, J.W. (2010). *Studenten en stille pijn: Wel problemen maar geen hulp zoeken*. Amsterdam: Elsevier Gezondheidszorg.

Ontwerpprincipes voor de leeromgeving

Wat kunnen we doen om in samenhang in te spelen op bovenstaande oorzaken? We onderkennen vanuit de literatuur vier ontwerpprincipes voor de inrichting van de leeromgeving. Bij elk ontwerpprincipe is een aantal interventies beschreven waarbij in elke interventie elementen zichtbaar zijn van meerdere ontwerpprincipes. Dat is logisch vanuit het inzicht dat veel factoren een rol spelen die met elkaar samenhangen. Dat vraagt dus om een integrale aanpak.

Ontwerpprincipes leeromgeving	studiekeuzetraject	opleidingstraject
1. Sociale en academische integratie	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vanuit betrokkenheid ✓ verbonden met opleiding	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vanuit betrokkenheid ✓ verbonden met opleiding ✓ netwerk van docenten, peers, etc.
2. Actief en bet leren	<ul style="list-style-type: none"> ✓ invloed op eigen keuzeproces ✓ rekening houden met individuele kenmerken van studenten ✓ ervaren beroeps- en opleidingsbeeld ✓ gericht op persoonlijke ontwikkeling en motivatie ✓ in dialoog	<ul style="list-style-type: none"> ✓ invloed op eigen leerproces ✓ rekening houden met individuele kenmerken van studenten ✓ ervaren relevantie voor beroep ✓ gericht op (persoonlijke) ontwikkeling, motivatie en studievoortgang ✓ in dialoog
3. Samenhang en structuur	<ul style="list-style-type: none"> ✓ passend bij studiekeuzeproces van de aankomende student ✓ just-in-time ✓ geen onnodige belemmeringen	<ul style="list-style-type: none"> ✓ consistentie tussen beoogde leerresultaten, onderwijsactiviteiten en toetsing ✓ passend bij leerproces van de student ✓ just-in-time ✓ geen onnodige belemmeringen
4. Heldere verwachtingen	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vanuit eenduidige visie ✓ eenduidige, tijdige informatie en communicatie	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vanuit eenduidige visie ✓ eenduidige, tijdige informatie en communicatie

1.

SOCIALE EN ACADEMISCHE BINDING

Theoretische achtergrond

Sociale en academische integratie zijn cruciale factoren voor studiesucces (Tinto, 1993; 2012). Met sociale integratie wordt bedoeld de mate waarin de student deel uitmaakt van het sociale netwerk in de studieomgeving. Academische integratie verwijst naar het formele en informele contact met docenten, peers, etc. Tinto stelt dat naarmate de student beter academisch is geïntegreerd, zijn 'goal orientation' (doelgerichtheid om de studie te halen) groter is. Sociale integratie zorgt voor een groter institutional commitment (verbondenheid met de onderwijsinstelling en opleiding). Sociale integratie gaat vooraf aan academische integratie; naarmate een student meer sociaal geïntegreerd is neemt de academische integratie toe (Prins, 1997). Sociale en academische integratie hebben een positieve invloed op de studievoortgang en zorgen voor een kleinere kans op studie-uitval.

Literatuur:

- Prins, J. (1997). *Studie-uitval in het wetenschappelijk onderwijs. Studentkenmerken en opleidingskenmerken als verklaring voor studie-uitval*. Proefschrift. Nijmegen: Nijmegen University Press.

- Tinto, V. (1993). *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition (2nd edition)*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tinto, V. (2012). *Completing college: rethinking institutional action*. Chicago: The University of Chicago Press.

Herstellen binding met de opleiding

De opleidingen binnen het cluster gamma zijn gestart met het in kaart brengen van studenten die langer dan de nominale tijd + 1 jaar studeren. Met elke student wordt een gesprek gevoerd om samen de onderliggende oorzaken van de studieovertraging te achterhalen. Het gesprek wordt gevoerd door de studieloopbaanbegeleider die de achtergrond van de student kent en een collega die hier juist niet mee bekend is. De afstand tot het diploma en omstandigheden van de student bepalen welke interventie nodig is. Herstellen van sociale binding en begeleiding op maat zijn de sleutels voor succes. De persoonlijke begeleiding is zo ingericht dat de student geholpen wordt om weer regie te nemen over het eigen leertraject. Daarnaast vindt intervisie plaats in groepen.

Meer info: Corry van Cromvoirt

	I. grote afstand tot diploma	II. kleine afstand tot diploma	III. alles behaald behalve afstudeeronderzoek
kenmerken	weinig voortgang en ver van diploma	dicht bij diploma en afstudeeronderzoek al succesvol afgerond; weet niet verder te komen	alleen afstudeeronderzoek nog afronden
interventie	gesprekken over perspectieven zoals uitschrijven, tijdelijk stoppen of doorverwijzen	begeleidingstraject op maat met strakke planning	met een ervaren onderzoeksbegeleider snel op weg; strakke planning

“HET KOST SOMS VEEL MOEITE OM EEN STUDENT AAN TAFEL TE KRIJGEN, MAAR HET LEVERT VEEL OP”.

Samen leren

Sommige studenten kiezen voor de tweedegraadslerarenopleiding Levensbeschouwing omdat ze een antwoord zoeken op hun eigen vragen en niet altijd met het beroep van leraar voor ogen. Dat vraagt vooral in het eerste jaar om speciale aandacht en begeleiding zodat student ontdekken of het beroep van leraar de juiste keuze is; tegelijkertijd wordt er geïnvesteerd in groepsvorming. Elke week (vaste dag) zoeken de eerstejaars studenten een leercontext op buiten de school onder begeleiding van de (vaste) studieloopbaanbegeleider. Voorbeelden zijn een bezoek aan Joods-Amsterdam, een moskee of het museumpark Orientalis. Ze leren 'levensbeschouwend' naar de eigen omgeving kijken en niet alleen cognitief zoals tijdens de colleges. Om het groepsproces te bevorderen wordt tijd ingeruimd voor informeel samenzijn. Ervaringen van studenten zijn input om de persoons- en groepsvorming verder vorm te geven. Het leraarschap ervaren de studenten door in de eerste periode op een school 'mee te draaien'. De studieloopbaanbegeleider begeleidt de studenten vanuit een empathische benadering en begrip voor de persoonlijke leervragen. In de gesprekken wordt gereflecteerd op alle ervaringen en komt het leraarschap nadrukkelijk onderwerp aan bod.

Meer info: Bert Boumans

“HET LIJKT WELLICHT OVERBODIG DAT WE IN HET BEGIN ZOVEEL AANDACHT GEVEN, MAAR HET RENDEERT.”

Vast propedeuseteam

Sinds 2015 werken de bachelorlerarenopleidingen Natuur- en Scheikunde met een vast propedeuseteam bestaande uit acht docenten. Het team verzorgt samen (bijna) al het onderwijs in de propedeuse, heeft regelmatig overleg over de voortgang van studenten en de consequenties voor het onderwijs. Naast het formele overleg is er ook veel informeel overleg om voor studenten de meest optimale leeromgeving te creëren. Studenten en docenten vormen een groep en streven met elkaar naar een zo hoog mogelijk P-rendement. De onderwijsassistent van NaSK heeft een belangrijke ondersteunende taak.

Meer info: Davy van der Vaart

“DE SAMENWERKING KOMT NIET ALLEEN TEN GOEDE AAN DE STUDENTEN MAAR ZORGT ER OOK VOOR DAT HET ONDERWIJS MEER OP ÉÉN LIJN KOMT.”

2.

ACTIEF EN BETEKENISVOL LEREN

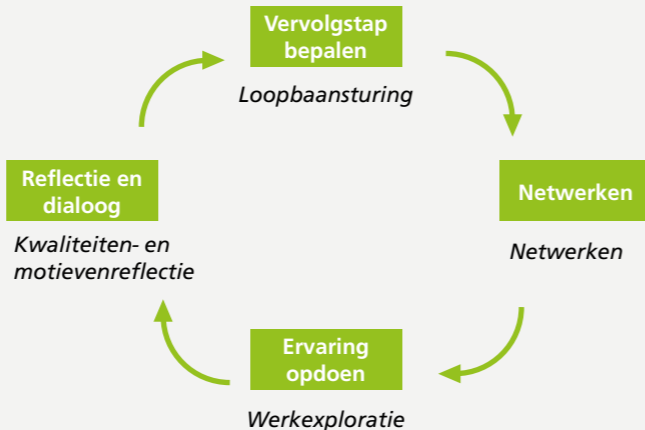
Theoretische achtergrond

Actief leren beïnvloedt het studiesucces van studenten (Schmidt, 2012). Andersom leidt niet actief leren tot minder leeropbrengst en daarmee tot minder motivatie (Elffers, 2016). Wie actief participeert, identificeert zich meer met de onderwijsomgeving. Zo ontstaat een zichzelf versterkende cyclus van betrokkenheid met positieve effecten op de studievoortgang (Elffers, 2016). Ook de mate waarin studenten de relevantie van een vak herkennen voor de beroepspraktijk is positief gerelateerd aan hun motivatie. Studenten worden actiever wanneer zij de relevantie voor de beoogde beroepspraktijk zien (Blackwell et al., 2001). Dit gaat samen met het bieden van ruimte voor talenten en ambitie (autonomie), van voldoende uitdaging (competentie) en van tijdige, directe en waarderende feedback (o.a. Hattie & Timperley, 2007). Studiesucces bevorderen vraagt om een krachtige en motiverende leeromgeving waarin samenwerken (relatie) en actief en betekenisvol leren wordt gestimuleerd en ondersteund (Dochy et al., 2016) en waarin rekening gehouden wordt met de kenmerken van de student.

Om studenten voor te bereiden op de toekomst wordt het steeds belangrijker dat er ruimte is voor persoonsvorming in een

opleiding zodat studenten hun eigen loopbaan kunnen sturen. Uit onderzoeken verricht door Kuijpers (2005) en Kuijpers, Meijers & Gundy (2011) blijkt dat studenten dat leren in een leersituatie die aan drie kenmerken voldoet:

- 1 praktijkgericht: ruimte voor het opdoen van praktijkervaringen;
- 2 dialogisch: ruimte voor dialoog om betekenis te geven aan de opgedane ervaring;
- 3 keuzemogelijkheden: vraag van student is uitgangspunt.

Loopbaansturing. Aangepast overgenomen uit Kuijpers, M. (2005). *Breng beweging in je loopbaan*. Den Haag; Academic Services.

Loopbaancompetentie (Kuijpers, 2005)		
Kwaliteitsreflectie	het onderzoeken van wat men (niet) kan en hoe dit ingezet kan worden voor loopbaanontwikkeling	Wie ben ik? Wat kan ik?
Motievenreflectie	het onderzoeken van wensen en waarden die van belang zijn voor de loopbaan	Wat wil ik? Wat drijft mij?
Werkexploratie	het onderzoeken van eisen en waarden in het werk en de mogelijkheid te veranderen van werk	Welk soort werk past bij mij?
Loopbaansturing	plannen en beïnvloeden van leren en werken	Wat wil ik worden?
Netwerken	contacten opbouwen en onderhouden op de arbeidsmarkt gericht op loopbaanontwikkeling	Wie kan me daarbij helpen?

Literatuur

- Dochy, F., Berghmans, I., Koenen, A.K. (2015). *Bouwstenen voor high impact learning*. Amsterdam: Boom Lemma Uitgevers.
- Elffers, L. (2016). *Kansrijke schoolloopbanen in en op weg naar het hbo: Een ketenbenadering*. Amsterdam: HvA Publicaties.
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112.
- Kuijpers, M. (2005). *Breng beweging in je loopbaan*. Den Haag: Academic Services.
- Kuijpers, M., Meijers, F., & Gundy, C. (2011). The relationship between learning environment and career competencies of students in vocational education. *Journal of Vocational Behavior*, 78(1), 21-30.
- Schmidt, H. (2012). Hoe actief leren studiesucces beïnvloedt. In Van Berkel, E. Jansen & A. Bax (Red.), *Studiesucces bevorderen: het kan en is niet moeilijk: Bewezen rendementsverbeteringen in het hoger onderwijs* (pp.49-63). Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Vanuit de praktijk

Voltijdstudenten van de opleiding Engels werken tijdens hun opleiding aan authentieke opdrachten op een vo- of mbo-school waarmee de opleiding samenwerkt in een ‘vakdidactisch netwerk’. Didactische ontwerpen, onder begeleiding van vakdocenten van de opleiding ontwikkeld, worden direct in de praktijk toegepast. De student ontdekt snel of het ontwerp in de praktijk ‘werkt’ door de reactie van leerlingen. Feedback wordt gegeven door begeleiders op de werkplek, vakdocenten van de opleiding en medestudenten (peers). De opleiding voorziet in de theoretische bodem en studenten toetsen direct hun ideeën aan de praktijk. Er is sprake van sterke interactie tussen theorie en praktijk en studenten leren betekenisvoller. Dit heeft een positieve invloed op de studievoortgang. Samen met andere interventies zoals grotere onderwijseenheden en meer samenhang in programma is er een stijgende lijn in het opleidingsrendement zichtbaar.

Meer info: Marjon van Winkelhof

“NIET MEER DROOGZWEMMEN, MAAR DIRECT IDEEËN AAN DE PRAKTIJK TOETSEN.”

Leren van peers

Goede feedback geven op schrijfvaardigheid is niet gemakkelijk. Vanuit de kenniskring ‘Vreemdetalendidactiek in een veranderende leeromgeving’ is aan studenten gevraagd van welk type feedback zij het meeste leren. Uit het onderzoek blijkt dat studenten behoefte hebben aan:

- een combinatie van feedback van de docent en peerfeedback;
- indirecte feedback met een indicatie van het type fout (grammatica, woordenschat, cohesie, enz.).

De opleidingen werken met een digitale tool (Emended.com) om feedback geven te verrijken en te vereenvoudigen (effectief en efficiënt). Essenties van Emended zijn:

- geven van persoonlijke feedback door gebruik van ‘standaardteksten’ (gecategoriseerd) eventueel door docenten aangevuld;
- mogelijkheid om door te linken naar online bronnen, leeractiviteiten etc.;
- visualisatie via grafieken waarbij de studenten een overzicht krijgen van het type fouten dat ze het meest maken;
- geven van inzicht aan studenten over hun voortgang zowel op tekstniveau als op moduleniveau.

De docent geeft als eerste feedback op het ingeleverde product en labelt de fouten (type). Studenten bespreken vervolgens de feedback met elkaar in groepjes onder begeleiding van een docent en helpen elkaar hun product te verbeteren. Zij maken een tweede, verbeterde versie en nemen beide producten op in een portfolio. Studenten worden bij elk product gevraagd te reflecteren op het type fouten en aan te geven wat ze hiervan leren voor toekomstige schrijfp opdrachten. Ook schrijven zij een eindreflectie waarin de student ingaat op zijn/haar ontwikkeling en vooruitgang in de verschillende schrijfp opdrachten.

Meer info: Vanessa Arts

“HET AANGEVEN VAN HET TYPE FOUTEN DOOR DE DOCENT EN HET FACILITEREN VAN PEERFEEDBACK IN COMBINATIE MET EEN REFLECTIE OVER HET INDIVIDUELE LEERPROCES LEIDT TOT MAXIMALE LEEROPBRENGST.”

Meer regie

Persoonlijke en tijdige feedback heeft een centrale plaats binnen de masterlerarenopleiding Biologie. Binnen de leerlijn Onderzoek zijn klassikale bijeenkomsten waarin medestudenten feedback geven op elkaars resultaten. Elke student krijgt persoonlijke feedback die gemakkelijk geformuleerd en gedeeld kan worden via een hulpformulier. Studenten nemen hun feedback mee van de ene opdracht naar de volgende, en formuleren zelf hoe ze de feedback gaan verwerken. Er wordt bovendien gewerkt met één rubric zodat het verwachte niveau (de 'lat') waaraan de student aan het einde van de opleiding moet voldoen, direct helder is. Studenten krijgen meer regie over het eigen leerproces. De opleiding constateert een positief effect op de studievoortgang: studenten die deelnemen aan de intervisiebijeenkomsten lopen significant minder studie vertraging op tijdens het afstudeeronderzoek.

Meer info: [Jorik Arts](#)

“REGELMATIGE EN DIRECTE FEEDBACK KRIJGEN; ‘LIVE’ (NIET PER MAIL), OP MOMENTEN DIE ER VOOR MIJ TOE DOEN, EN IN EEN VASTE GROEP, DAT MOTIVEERT.”

Yes, I dit it

“De leraar kan specifieke soorten teksten (zoals lesvoorbereidingen, documenten, notities, verslagen, briefjes, ...) voor het functioneren op klas- en schoolniveau, voor de eigen professionalisering en voor communicatieve doeleinden schrijven.” Een citaat uit: ‘Dertien doelen in een dozijn, een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Vlaanderen en Nederland’, uitgegeven door de Nederlandse Taalunie.

Studenten van FLOS werken gedurende de hele opleiding aan hun taalvaardigheid door veel te oefenen en door elkaar feedback en vooral feedforward te geven. In het propedeusejaar zijn de studenten vooral bezig met schrijven en spelling, in de hoofdfase met schrijven en lezen en in jaar 3 worden workshops academisch schrijven aangeboden. De eigen ontwikkelpunten zijn sturend voor het leerproces. De student verzamelt alle producten in een taalportfolio zodat de eigen voortgang zichtbaar is. Docenten begeleiden het hele jaar door; elke periode zijn er twee centrale bijeenkomsten waarin samen wordt gewerkt aan taal. Elke maandagmiddag is een zogenaamd inloopuur waar de student met individuele vragen terecht kan.

Meer info: [Susan Beckers](#)

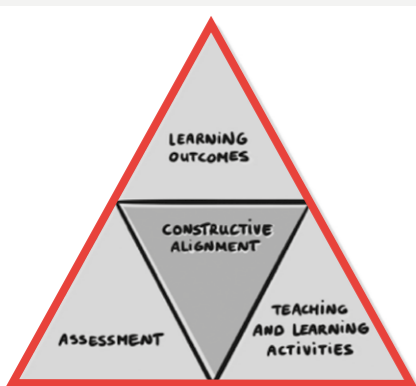

“WE VINDEN HET INTERESSANT OM ALLERLEI TEKSTEN TE SCHRIJVEN EN OM SAMEN TALIG AAN DE SLAG TE ZIJN.”

3. SAMENHANG EN STRUCTUUR

Theoretische achtergrond

Het principe van 'constructive alignment' (Biggs & Tang, 2011) gaat uit van het inzicht dat studiegedrag wordt beïnvloed door de samenhang tussen beoogde leerresultaten, onderwijsactiviteiten en toetsing. Consistentie is een belangrijke voorwaarde voor het stimuleren van gedrag dat leidt tot constructief en diepgaand leren. Als er geen 'fit' is kan dat een averechts effect hebben op het gewenste studiegedrag.

Constructive alignment. Aangepast overgenomen uit Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University*. Maidenhead: Society for Research into Higher Education & Open University Press.

Ook de organisatie van de leeromgeving ('structuur') draagt bij aan een betere studievoorgang van studenten en daarmee aan het verhogen van het rendement (Jansen, 2012). Veel onderzoeken laten zien dat de programmering het verschil kan maken (Van Berkel, Jansen & Bax, 2012). Om het leren te bevorderen is het van belang dat het leerproces van de student centraal staat bij het inrichten van de leeromgeving. Dat betekent zorgen voor een optimaal leerritme voor elke student en het voorkomen van onnodige belemmeringen. Voorbeelden van maatregelen die aantoonbaar effect hebben, zijn het programmeren van een beperkt aantal parallele studieonderdelen en het voorkomen van concurrentie tussen toetsen en herkansingen. Andere voorbeelden zijn voldoende, laagdrempelige contacttijd en het geven van directe feedback op prestaties (Jansen, 2012). Dochy (2016) spreekt van het 'just-in-time principe': het moet voor nu belangrijk zijn, niet voor later. Zie voor een overzicht van literatuur de publicatie van Bakx & van Nuland (2015).

Literatuur

- Bakx, D. & Van Nuland, E. (2015). *Studiesucces verhogen. Bevindingen en maatregelen uit de literatuur*. Breda: Avans Hogescholen.
- Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University*. Maidenhead: Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Duvekot, R. (2016). *Leren waarderen. Een studie van EVC en gepersonaliseerd leren*. Houten: Centre for Lifelong Learning Services.
- Jansen, E. (2012). De organisatie van het curriculum en de inrichting van de leeromgeving. In Van Berkel, E. Jansen, & A. Bax, (2012). *Studiesucces bevorderen: het kan en is niet moeilijk. Bewezen rendementsverbeteringen in het hoger onderwijs: Bewezen rendementsverbeteringen in het hoger onderwijs* (pp.11-23). Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Van Berkel, E. Jansen, & A. Bax, (2012). *Studiesucces bevorderen: het kan en is niet moeilijk: Bewezen rendementsverbeteringen in het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Haalbaar programma

De masterlerenopleiding Engels kampte met een grote groep langstudeerders. Vertragingen liepen steeds verder op. Vanaf cohort 2015 ging het roer om. Samen optrekken in een onderwijs-programma dat haalbaar is, is de norm en de boodschap; de opleiding gaat uit van vertrouwen in de student. Interventies zijn:

- De coördinator van de opleiding voert het intakegesprek met alle aankomende studenten.
- De coördinator begeleidt alle studenten in het eerste jaar en is dus het vaste gezicht. Na een half jaar volgt een voortgangsgesprek met studenten waarin een vrijblijvend studieadvies gegeven wordt. Eventuele twijfels, vanuit student dan wel opleiding, worden zo vroegtijdig bespreekbaar.
- Elke lesdag start gezamenlijk met een informeel moment.
- De verwachting is dat studenten aanwezig zijn op lesdagen; indien dat niet lukt wordt samen naar een oplossing gezocht, bijvoorbeeld aansluiten via Skype.
- Grote onderwijswseenheden geven meer focus en minder toetsdruk.

Op dit moment liggen 14 van de 16 eerstejaars studenten op schema. Studenten zijn zeer tevreden. Er is een sterk groepsgevoel ontstaan en vergelijkbare uitdagingen en problematieken zijn bespreekbaar.

Meer info: Masterteam Engels FLOT of Linda Gijzen

“WE'RE ALL IN THIS TOGETHER”.

Inspelen op behoeften – eyeopener voor studenten

In de voorlichting en tijdens de studie is er bij de bachelorlerenopleiding Gezondheidszorg en Welzijn (GZW) veel aandacht voor de vragen: hoe verdeel je je tijd tussen werk/studie/privé? Heb je genoeg tijd voor je studie of moet je keuzes gaan maken? Om hier beter zicht op te krijgen vullen studenten een vragenlijst in over tijdsbesteding, studiegewoonten en uitstelgedrag. Doel is factoren in kaart te brengen die van invloed zijn op het studiegedrag en studenten bewust te maken van hun tijdsbesteding. De resultaten van de vragenlijst zijn vaak een eyeopener voor studenten. Studenten bespreken met de studieloopbaanbegeleider wat dit betekent voor hun leerproces en zo kan de opleiding beter inspelen op de behoeften van studenten. Door de persoonlijke aandacht, en waar nodig, strakke begeleiding bij planning en studievaardigheden is het aantal langstudeerders significant afgenomen.

Meer info: Dian van Limpt

“DE REDENEN DAT DE STUDENTEN LANGSTUDEERDERS ZIJN GEWORDEN, ZIJN HEEL DIVERS; MET PERSOONLIJKE AANDACHT SPELEN WE ER ALS OPLEIDING BETER OP IN.”

Meer internationaal

Derdejaars studenten van FLOT kunnen binnen de verdiepingsmodule kiezen voor het versterken van hun interculturele competenties tijdens een buitenlandverblijf: language skills, intercultural competence, global engagement, personal growth en/ of international interdisciplinary learning (list of ICOMs). Door de nieuwe opzet met een kleinere omvang en meer vrijheid voor studenten, kiezen meer studenten voor een buitenlandverblijf dan voorheen. Globale opzet:

- De module wordt in één periode aangeboden waardoor het voor meer studenten mogelijk om naar het buitenland te gaan zonder studieovertraging op te lopen.
- Studenten kiezen zelf waar ze heengaan en geven zelf vorm aan hun buitenlandverblijf (begeleid door en met goedkeuring van de opleiding) op basis van eigen leervragen. Een student kiest al dan niet voor een vaststaand programma bij een universiteit kiezen.
- Studenten delen hun ervaringen met tweede- en derdejaarsstudenten op een ‘international fair’.

Bijkomend positief effect van deze ‘international fair’ is dat tweedejaars studenten goed worden geïnformeerd en mogelijk geïnspireerd raken om over grenzen heen te kijken. Zij kunnen tijdig aan de slag om dit in hun leertraject in te passen.

Meer info: Olga Ligtvoet

“STUDENTEN ZIJN ERG TEVREDEN OVER HUN BUITENLANDVERBLIJF. VAN DE STUDENTEN DIE HEBBEN DEELGENOMEN IN 2017-2018 ZEGT 97% DAT HET HEEFT BIJGEDRAGEN AAN HUN ZELFSTANDIGHEID, CULTURELE BEWUSTZIJN EN PERSOONLIJKE ONTWIKKELING. STUDENTEN GEVEN AAN DAT HET VEEL INZET VAN HENZELF VRAAGT.”

Vertrekpunt voor leren

Met name bij deeltijdstudenten is de basiskennis die wordt verondersteld op basis van hun vooropleiding, vaak weggezakt om allerlei redenen. Dat was te zien aan de resultaten van de schriftelijke toets bij de opleiding Wiskunde ter afsluiting van een vak. Het vak is aangepast: studenten maken vooraf een toets met een formatieve functie om te kijken hoe het staat met hun eigen basisvaardigheden. Op basis daarvan gaan de studenten aan de slag waarbij ze elkaar helpen de stof onder de knie te krijgen. De integratie met vakdidactiek maakt het betekenisvoller; de combinatie tot een grotere onderwijseenheid betekent minder versnippering van aandacht van de student. Het vak wordt afgesloten met een summatieve toets.

Meer info: Joost Otten

“WERKEN AAN STUDIESUCCES HOEFT NIET ALTIJD GROOTS HOEFT TE ZIJN, KLEINE WIJZIGINGEN KUNNEN HET VERSCHIL AL MAKEN.”

Gezamenlijke aanpak

De uitvalpercentages in het hoger onderwijs maken al jaren duidelijk dat de aansluiting van voortgezet onderwijs naar hoger onderwijs op een andere manier vorm moet krijgen. Fontys, Hogeschool Zuyd en de Trevianum Scholengroep (een scholengemeenschap in de regio Sittard met jaarlijks 18 examenklassen) werken vanuit het samenwerkingsverband Oriëntatie Vervolg Onderwijs (OVO) intensief samen om deze aansluiting te verbeteren. Het doel van de samenwerking is minder uitval.

Scholieren van het Trevianum werken vanaf klas 3 met zogenaamde LOB-portfolio's. Zij maken in het examenjaar een studieloopbaanplan op basis van door reflectie en ervaring verkregen inzichten. Het studieloopbaanplan vertoont veel overlap met de inhoud van de studiekeuzecheck. Om een doorlopende leerlijn studieloopbaanbegeleiding te creëren en studenten in hun examenjaar nog beter te begeleiden in het maken van een

weloverwogen keuze, is in 2017 zowel met Fontys in Sittard als met Hogeschool Zuyd een pilot gestart. Leerlingen uit de examenklas, die serieuze interesse hebben in een studie bij een hogeschool, worden begeleid door studieloopbaanbegeleiders van Fontys c.q. Hogeschool Zuyd en docenten van het Trevianum samen. Het complete portfolio vervangt de vragenlijst die in de studiekeuzecheck wordt gebruikt en vormt de start van de studieloopbaanbegeleiding. Uiteraard alleen indien de student, als eigenaar van het portfolio, dit zelf inbrengt.

Meer info: Maurice Heemels

“ER ZIJN NOG GEEN EFFECTMETINGEN GEDAAN. BEGIN 2019 VOERT DE TREVIANUM SCHOLENGROEP EEN EVALUATIE UIT”.

4.

HELDERE VERWACHTINGEN

Theoretische achtergrond

Studenten richten hun studiegedrag op de eisen die aan hen worden gesteld vanuit het beroep en het leerproces. Van Berkel (2012) geeft aan dat alle actoren in de opleiding vanuit een eenduidige visie dezelfde boodschap moeten uitdragen. Heldere en consistente informatie en communicatie zorgen mede voor heldere verwachtingen. De afstemming tussen de verwachtingen van de student en de docent speelt hierbij een belangrijke rol. Studenten moeten de 'roadmap to success' kennen: Wat moet ik doen om succesvol te zijn in het beroep en in deze opleiding? Ook 'voor de poort' is het van belang dat de aankomende student relevante ervaringen kan opdoen en daar in dialoog betekenis aan kan geven (Kuijpers, Meijer & Gundy, 2011).

Literatuur

- Tinto, V. (2012). *Completing college: rethinking institutional action*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Van Berkel, H., Jansen, E. & Bax, A (2012). *Studiesucces; het kan en is niet moeilijk: Bewezen rendementsverbeteringen in het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

- Kuijpers, M., Meijers, F., & Gundy, C. (2011). The relationship between learning environment and career competencies of students in vocational education. *Journal of Vocational Behavior*, 78(1), 21-30.

Lentorendag

Sinds 2007 organiseert FLOT lentorendagen voor bovenbouwleerlingen van middelbare scholen die bijles (willen gaan) geven aan brugklasleerlingen van de eigen school. Lentoren is een samenvoeging van leerlingen en mentoren en inmiddels een begrip binnen het bètacluster van FLOT en op de ZEEBRA-scholen (samenwerkingsverband Zeeland en West-Brabant). Jaarlijks nemen 100 tot 150 leerlingen van diverse middelbare scholen deel aan dit traject. De dag start met een plenair programma waarin algemeen didactische en onderwijskundige onderwerpen aan bod komen. In de morgen wordt ingegaan op algemene thema's zoals bijvoorbeeld: "Hoe zorg ik ervoor dat de aandacht niet verslapt?" en "Hoe ga ik om met ongemotiveerde leerlingen?" In de middag worden workshops aangeboden die meer vakdidactisch van aard zijn en aansluiten op hun individuele leervragen. Na afloop krijgen de deelnemers een certificaat. De lentorendag heeft ook andere

scholen geïnspireerd om op vergelijkbare manier bovenbouwleerlingen te professionaliseren voor bijles en/of mentortaken.

Meer info: Harrie Schollen

"HET VRAAGT VEEL AFSTEMMING MET DE MIDDELBARE SCHOLEN, MAAR HET ENTHOUSIASME VAN ZOWEL LEERLINGEN, STUDENTEN ALS COLLEGA'S IS GEWELDIG, DES TE MEER OMDAT LEERLINGEN VANUIT EIGEN INTERESSE KOMEN EN HET BEROEP VAN LERAAR EN STUDEREN AAN HET HBO ECHT ERVAREN."

Het juiste schoolvak

In de bachelorlerarenopleiding Maatschappijleer start elk jaar een grote groep studenten die geen goed beeld heeft van het schoolvak Maatschappijleer. Om hierop in te spelen biedt de opleiding sinds 2018 aankomende studenten in periode vier de mogelijkheid om het vak politicologie alvast te volgen. De lessen, literatuur en toetsing zijn hetzelfde als bij de reguliere eerstejaars studenten. Politicologie geeft een goed beeld van de opleiding en het schoolvak Maatschappijleer. Er is ook expliciet aandacht voor studievaardigheden ten behoeve van een beter aansluiting. Scholieren die het vak met een voldoende afronden, hoeven het vak tijdens hun studie niet meer te volgen.

De uitdaging is aankomende studenten te stimuleren op deze manier het hbo te leren kennen. Scholieren die deelgenomen hebben aan het vak politicologie geven aan: *“We voelen ons beter voorbereid op studeren in het hbo.”* Docenten geven aan: *“aankomende studenten voor de poort een goed beeld geven van de opleiding en het vak waarvoor ze kiezen, is lastig. Door ze te laten ervaren wordt het beeld tastbaar.”*

Meer info: Hay Janssen

Ervaren beroepsbeeld

Het beeld dat studenten hebben van het beroep van leraar is vooral gekleurd vanuit het perspectief van de leerling in de klas. Dat is begrijpelijk maar geeft geen goed beeld van het docentschap en dat doceren meer inhoudt dan ‘voor de klas staan’. Studenten zo snel mogelijk ook andere perspectieven laten ervaren, is dus van belang. Al in de vierde week van het studiejaar lopen alle eerstejaars-studenten vier dagen mee op een vo- of mbo-school en ervaren zij hoe is het om geen leerling maar docent te zijn. De studenten volgen een programma waarin ruimte is voor gesprekken met leerlingen en sleutelfiguren in de school, lesobservaties. Soms hebben studenten al de mogelijkheid even voor de klas te staan en echt ‘de andere kant’ te ervaren. Op vrijdag is er tijd voor uitwisseling van ervaringen via presentaties en dialoog met medestudenten. Studenten maken een sterkte/zwakte analyse van

zichzelf als docent ter voorbereiding op de stage in november. De aan de school verbonden instituutopleider (begeleider vanuit Fontys) is de verbinder tussen opleiding, student en stageschool. De instituutopleider is verantwoordelijk voor het programma en is een aantal dagen op de school aanwezig.

Meer info: Arie Goijaarts

“VOOR VEEL STUDENTEN ZORGT DE ERVARING DIE ZE OPDOEN VOOR EEN BEVESTIGING DAT HET DOCENTSCAP BIJ HEN PAST, EEN ENKELING GAAT ZICH AFVRAGEN OF HIJ/ZIJ WEL OP DE JUISTE PLEK ZIT OF BESLUIT TE STOPPEN MET DE OPLEIDING.”

Samenwerking met mbo

Studenten uit het mbo maken intensief kennis met het hbo als onderdeel van hun mbo-opleiding. Sinds september 2016 is dit geformaliseerd via in het onderwijsprogramma opgenomen keuzedeel. Een van de keuzedelen is ‘Doorstroom mbo-hbo’. Het ROC Tilburg heeft daarvoor samenwerking gezocht met Fontys. Vanuit ROC Tilburg nemen de School voor Welzijn en de School voor Onderwijs en Kinderopvang deel; vanuit Fontys participeren FLOT (lerarenopleidingen GZW en Omgangskunde) en de instituten Human Resource Management & Toegepaste Psychologie, Pedagogiek en Kind en Educatie. Mbo-studenten komen acht

dagdelen naar Fontys, maken in speeddates kennis met studenten van de verschillende instituten en werken aan vraagstukken vanuit de beroepspraktijk. Doel is kennismaken met studeren aan het hbo en ervaringen opdoen zodat zij een weloverwogen keuze kunnen maken voor studeren aan het hbo (oriëntatie op beroep en niveau). In november 2018 zijn 180 studenten van ROC Tilburg gestart met dit programma. In januari vindt de afsluiting plaats waarbij deelnemende mbo-studenten wederom in speeddates hun leeropbrengsten presenteren aan hbo-studenten en begeleiders en tevens werken aan een reflectie voor hun portfolio.

“IK WEET NU DAT IK NIET DE LERARENOPLEIDING GA DOEN, MAAR IK VOND DE WORKSHOPS ERG LEUK EN LEERZAAM, DE DOCENTEN ERG ENTHOUSIAST.”

Een ander initiatief is het plan ‘Studentmentoren’ ten behoeve van een betere doorstroom mbo-hbo. Via intervisiebijeenkomsten begeleiden hbo-studenten in duo’s groepen van vier tot zes mbo-ers in het laatste jaar van hun studie aan het mbo en de eerste periode aan het hbo. Deze coaching is een vervolg op de hierboven beschreven keuzemodule en staat open voor alle mbo-ers die willen instromen in het hbo bij een van de participerende opleidingen. Op dit moment nemen FLOT, Fontys Hogeschool Kind en Educatie (FHKE), Fontys Hogeschool Pedagogiek (FHP) en Fontys International Business School (FIBS) deel aan dit initiatief. De studenten van de

participerende opleidingen volgen hiervoor een professionaliseringstraject.

“STUDENT RUIM VOOR DE POORT IN BEELD: EEN TRAJECT WAARIN LEREN MET EN VAN, MAAR OOK OVER ELKAAR CENTRAAL STAAT.”

Meer info: Jacintha Melenhorst

Jij, de leraar voor morgen...?

Leerlingen uit de voorexamenklassen vwo en havo maken kennis met beroep van leraar door ‘onderdompeling’ in de eigen school. Daarvoor creëren de Stichting Onderwijs Midden-Limburg (SOML) en FLOS samen een leeromgeving waarin leren in een schoolse context wordt verweven met leren in de praktijk van de eigen school. Doel hiervan is jongeren te interesseren voor het beroep van leraar en hen tegelijkertijd te begeleiden bij het maken van een goede studiekeuze. Leerlingen oefenen op ‘cursusdagen’ pedagogisch-didactische vaardigheden en brengen deze in de praktijk via begeleiding van leerlingen in de brugklas, individueel of in kleine groepjes, en via observatie van een les. Voor sommigen is het verzorgen van een (deel van een) les de laatste activiteit. Stagiaires van FLOS zijn betrokken door op de cursusdagen met studenten in dialoog te gaan over vragen als: ‘*Wat is leraar zijn eigenlijk?*’ en ‘*Wat zou jij als leerling willen onderzoeken om te*

weten of het leraarschap iets voor jou is?’ De eerste pilot is gestart in 2018-2019. Het streven is jaarlijks 20 tot 25 leerlingen uit de bovenbouw het traject te laten volgen.

“IK VIND DAT WE OP EEN LEUKE MANIER IN AANRAKING KOMEN MET HET LERAARSCHAP, DIT HAD IK ANDERS NOOIT GEWETEN OF GEDAAN. OOK LEER IK EEN HELEBOEL LEERLINGEN VAN ANDERE SCHOLEN KENNEN EN MENSEN VAN MIJN EIGEN SCHOOL. IK KAN OP EEN LEUKE MANIER BEZIG ZIJN MET MIJN TOEKOMST OF IK NU UITEINDELIJK DOCENT WORD OF NIET.”

Meer info: Maurice Heemels

INSTRUMENT

Alle betrokkenen (studenten, docenten, coaches, werkveldpartners) spelen een rol en hebben een verantwoordelijkheid bij het werken aan studiesucces. Het is een uitdaging om te analyseren waar kansen en prioriteiten liggen. In het programma Kansrijk! zijn drie instrumenten ontwikkeld met als doel meer grip te krijgen op studiesucces.

Dashboard voor de onderwijsrendementen

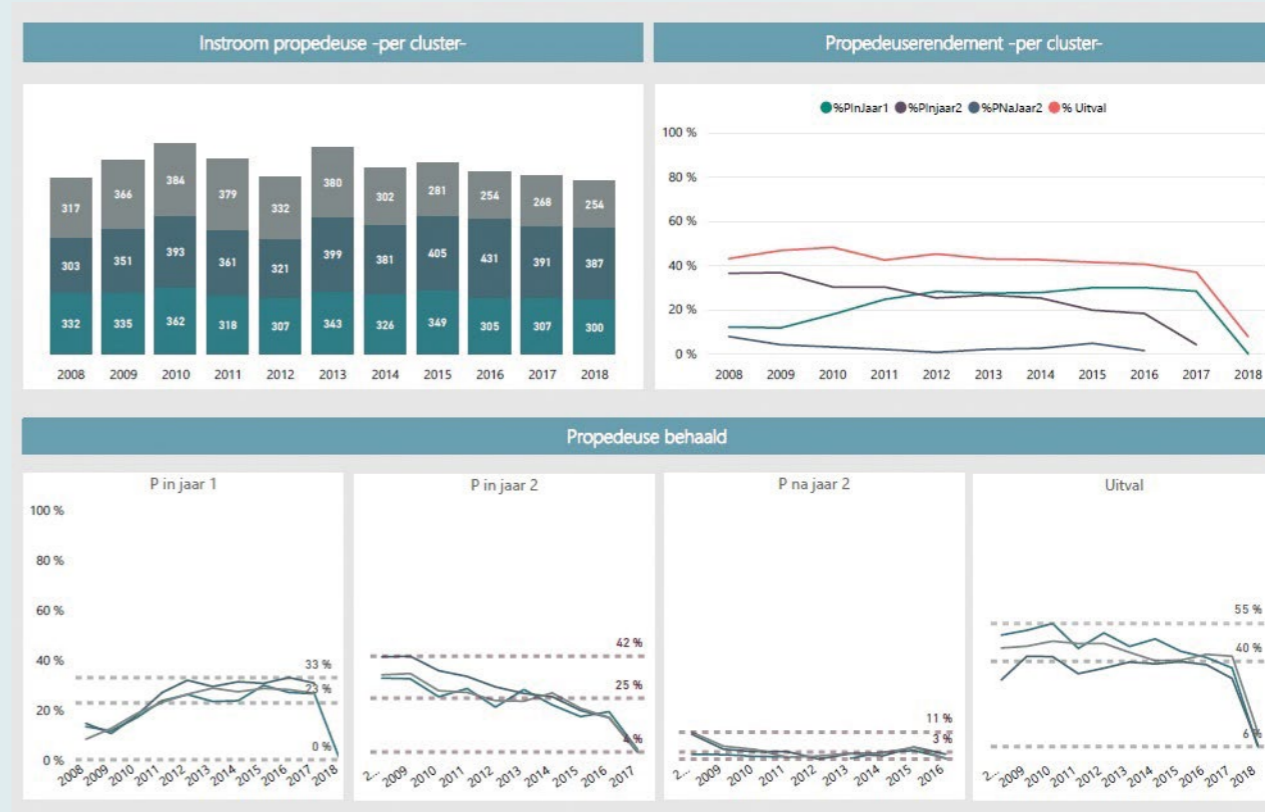
In het dashboard kunnen management, (opleidings)coördinatoren en docenten actuele cijfers raadplegen over de voortgang van groepen studenten om zo op de doelgroep afgestemde interventies uit te voeren.

In het dashboard zijn rendementen te raadplegen:

- ✓ van een of meerdere instituten en opleidingen;
- ✓ van voltijd en/of deeltijd;
- ✓ van een of meerdere instroomjaren;
- ✓ in grafieken met vergelijkingen en trends.

De rendementen zijn gebaseerd op actuele cijfers en overal en op elk moment beschikbaar. Het dashboard is ontwikkeld in Power BI.

Meer info: [Anne-Marie Janssen](#)

INSTRUMENT

Diagnose-instrument voor de leeromgeving

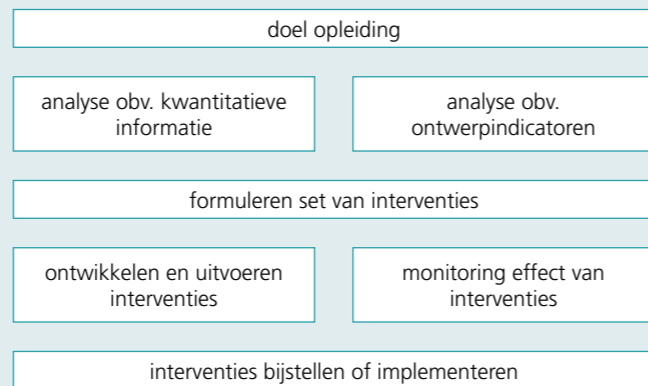
De inrichting van de leeromgeving heeft invloed op het studiegeraad en daarmee op het studiesucces van studenten. Ontwikkeld vanuit theoretische inzichten biedt het diagnose-instrument een handvat om de opleiding door te lichten op basis van de vraag: *“Hoe kunnen we de leeromgeving zo inrichten dat het studiegeraad van studenten positief wordt beïnvloed?”*

Hoe weet je als opleiding waar je moet beginnen? En hoe bewaak je de samenhang tussen de interventies die worden ingezet? Met het diagnose-instrument kunnen coördinatoren, docenten en studenten de leeromgeving doorlichten en interventies ontwikkelen. De regie ligt in handen van de opleidingen zelf: door samen kritisch te kijken naar wat goed en niet goed gaat en vervolgens maatregelen te nemen. In een dialoog met docenten en studenten en eventueel werkveldpartners wordt op basis van een kwantitatieve en kwalita-

tieve analyse een integrale aanpak ontwikkeld die past in de context van het instituut en de opleiding. Het instrument bestaat uit een aanpak, een vragenlijst op basis van de ontwerpprincipes voor de leeromgeving en een opzet voor de dialoog.

Continu proces van dialoog en delen

Randvoorwaarden:

- ✓ gevoel van urgentie om aan de slag te gaan met het verbeteren van onderwijsrendementen;
- ✓ in dialoog met studenten én docenten;
- ✓ regie bij de opleiding;
- ✓ aanwezigheid expert bij dialoogsessies.

Binnen FLOT en daarbuiten is geëxperimenteerd met het instrument.

Meer info: [Nienke Meulenbroeks](#)

“HET WAS HEEL NUTTIG OM OP DEZE MANIER MET Z’N ALLEN NOG EENS STIL TE STAAN BIJ DE OPLEIDING IN Z’N GEHEEL. DIT ZOUDEN WE EIGENLIJK ELK JAAR EEN KEER MOETEN DOEN.”

“DE AANWEZIGHEID EN INBRENG VAN STUDENTEN WAS ÉCHT EEN MEERWAARDE. ER ZIJN MOOIE GESPREKKEN GEVOERD VANDAAG.”

INSTRUMENT

Feedbackinstrument voor docenten

Studenten die zich verbonden, competent en autonoom voelen, zijn meer gemotiveerd en presteren volgens de 'Self Determination Theory' (SDT) (Deci & Ryan, 2000) beter dan studenten waarbij aan die drie basisbehoeften niet of minder is voldaan. Vanuit de pedagogisch-didactische rol levert elke docent een cruciale bijdrage aan het vervullen van die basisbehoeften.

Ontwikkeld vanuit de SDT biedt het feedbackinstrument een handvat om met studenten in dialoog te gaan over de vraag: *"Wat kan ik als docent doen om de motivatie van studenten te bevorderen?"*

Pedagogisch-didactisch handelen

Autonomie ondersteunend handelen

Een docent doet dit door:

1. de student eigen leervragen en -doelen te laten formuleren in lijn met doelen van de onderwijseenheid.
2. de student keuzemogelijkheden te bieden in wat te doen en hoe.
3. de student naar zijn mening en ideeën te vragen en deze te verwerken in de aanpak van het leren.
4. de student te ondersteunen bij plannen en verantwoordelijkheid nemen in het vormgeven van zijn eigen leerproces.
5. initiatieven en experimenteren van de student te ondersteunen.
6. de student zelfstandig te laten werken aan het oplossen van een probleem of opdracht.
7. de student informatie of tips te geven die het zelfstandig oplossen van problemen faciliteren.

Verbinding ondersteunend handelen

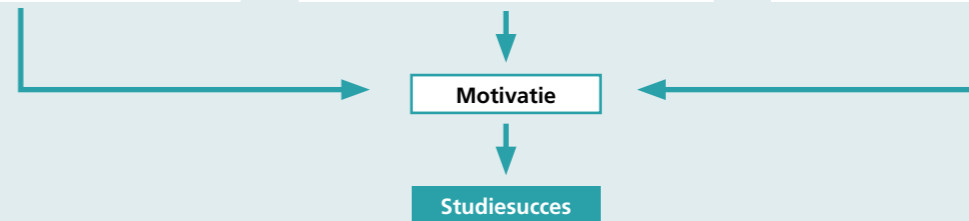
Een docent doet dit door:

1. persoonlijke contact met de student (formeel en informeel).
2. belangstelling te tonen in interesses van de student.
3. begrip te tonen voor de student.
4. het bieden van een leeromgeving waarin elke student zich geaccepteerd voelt.
5. leeractiviteiten die interactie tussen docent en student en tussen studenten stimuleren.
6. het creëren van leergemeenschappen bv door het werken aan opdrachten in groepjes.

Competentie ondersteunend handelen

Een docent doet dit door:

1. leerdoelen en het gewenst eindresultaat duidelijk te communiceren.
2. geldende voorwaarden en richtlijnen duidelijk te communiceren en toe te passen.
3. uitdagende en haalbare doelen te stellen voor elke student.
4. elke student inzicht te geven welke stappen hij kan zetten om het eindresultaat te bereiken.
5. elke student feed up, feedback en feed forward te geven op de taak, het leerproces en de zelfregulatie van het leren.

Docenten vragen gericht feedback aan studenten over het effect van hun handelen op de motivatie van studenten. Het instrument zet aan tot reflectie:

- bij studenten omdat hen gevraagd worden naar hun eigen leerproces te kijken en na te denken welke invloed het handelen van de docent daarop heeft;
- bij docenten omdat hen gevraagd wordt na te denken over welke feedback gewenst is in het licht van de eigen ontwikkeling en welke vorm daarvoor het meest geschikt is.

Randvoorwaarden:

- ontwikkelingsgericht inzetten (niet als beoordelingsinstrument);
- docent is eigenaar van de feedback;
- docent bepaalt vorm, frequentie en doelgroep.

Binnen FLOT is op kleine schaal geëxperimenteerd met een eerste versie van het instrument: in dialoog met studenten op basis van een paar vragen, al dan niet met de focus op een of meerdere basisbehoeften. Collega's die ermee gewerkt hebben zijn veelal enthousiast.

Meer info: Jannie de Hek

“IK WIL WETEN WELK AANDEEL IK HET LEERPROCES VAN MIJN STUDENTEN HEB. DIT INSTRUMENT HELPT HIEROVER HET GESPREK AAN TE GAAN, OMDAT IK ZE DOOR MIJN VRAGEN STIMULEER HET VERBAND TE LEGGEN TUSSEN HUN LEERPROCES EN MIJN HANDELEN.”

“HET INSTRUMENT HELPT OM DE DIEPTE IN TE GAAN EN HET GOEDE GESPREK TE VOEREN MET STUDENTEN. ZO KRIJG IK BREDER INZICHT; NIET ALLEEN IN WAT MIJN HANDELEN BETEKENT VOOR DE STUDENT, MAAR OOK WAT HET BETEKENT VOOR DEZE GROEP.”

“DOOR HET GESPREK HIEROVER AAN TE GAAN, LEVERT HET MIJ ALS DOCENT (NOG) MEER FEELING OP MET NIVEAU VAN STUDENTEN, MEER INZICHT IN DE DIVERSITEIT. HOE MEER IK HIEROVER WEET EN LEER, HOE BETER IK ER MET MIJN HANDELEN OP IN KAN SPELEN.”

VRAGEN?

Mocht je vragen hebben dan kun je die stellen aan Els van Zijl (e.vanzijl@fontys.nl)
of aan Nienke Meulenbroeks (n.meulenbroeks@fontys.nl)